

УДК 159.964.21:159.9.019.4

КОНФЛІКТНІ ФОРМИ ПОВЕДІНКИ ТА СПОСОБИ ЇХ КОРЕКЦІЇ В УМОВАХ ПОЗАКЛАСНОЇ ІНШОМОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ірхіна Ю.В., к. пед. н.,
доцент кафедри західних і східних мов світу та їх методик
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Проаналізовано, що здебільшого причиною конфлікту є неправильна поведінка учасників спілкування. Доцільно виділити окремо таку форму позакласної роботи, як тиждень проти конфлікту в школі. Розроблено тренінгову програму "Stop-Conflict" щодо корекції конфліктів, яка проводилася протягом тижня серед старшокласників, залучено підлітків до оформлення стінгазети «Ми – одна команда», проведено бесіду на тему «SOS! Конфлікт».

Ключові слова: *конфлікт, конфліктна поведінка, конфліктна ситуація, форми конфліктної поведінки, корекція конфліктної поведінки, позакласна робота, позакласна іншомовна діяльність.*

Проанализировано, что в большинстве случаев причиной конфликта является неправильное поведение участников общения. Целесообразно выделить отдельно такую форму внеклассной работы, как неделя против конфликта в школе. Разработана тренинговая программа "Stop-Conflict" по коррекции конфликтов, которая проведена в течение недели среди старшеклассников, подростки привлечены к оформлению стенгазеты «Мы – одна команда», проведена беседа на тему «SOS! Конфликт».

Ключевые слова: *конфликт, конфликтное поведение, конфликтная ситуация, формы конфликтного поведения, коррекция конфликтного поведения, внеклассная работа, внеклассная иноязычная деятельность.*

Irkhina Yu.V. CONFLICT FORMS OF BEHAVIOR AND METHODS OF ITS CORRECTION UNDER CONDITIONS OF EXCLUSIVE OTHER ACTIVITY

It is analyzed that in most cases the cause of the conflict is the incorrect behavior of the participants in the communication. It is advisable to single out separately this form of extracurricular work as a week against the conflict in school. We developed a training program "Stop-Conflict" for conflict correction, which was held during the week among high school students, also attracted adolescents to the design of the wall newspaper "We are one team", a conversation on the topic "SOS! Conflict".

Key words: *conflict, conflict behavior, conflict situation, forms of conflict behavior, correction of conflict behavior, extra-curricular activities, extracurricular activities outside class.*

Постановка проблеми. Людина завжди перебуває в суспільстві, її всюди оточують інші люди – знайомі й незнайомі: у родині, у навчальному закладі, на роботі, у магазині тощо. У групах, колективах, особливо тих, що перебувають у стадії становлення і розвитку, часто виникають протиріччя, які нерідко закінчуються конфліктами, що неминучі в будь-якій соціальній структурі.

На основі теоретичного аналізу психологічної літератури (О. Буртова, М. Варій, Н. Гришина, М. Зеленков, Г. Ложкин, М. Міткін, М. Міріманова, Б. Хасан та ін.) виділено в розмаїтті форм конфліктну поведінку, яка зумовлюється *суб'єктивними чинниками* (непряма агресія – плітки, жарти, а також крик, тупотіння ногами тощо; негативізм; образа; почуття провини) й *об'єктивними* (порушення трудової дисципліни; грубощі, зухвала поведінка; незгода і критика будь-яких пропозицій; ігнорування вимог, ухиляння від виконання завдань; фізична агресія; підозрілість – недовіра й обережність щодо людей; вербальна агресія – вира-

ження негативних почуттів як через форму (сварка, крик), так і через зміст словесних відповідей (погроза, проклинання, лайка).

У кожної людини дані форми можуть проявлятися різною мірою: від слабо до сильно виражених. Гострота конфлікту залежить від низки чинників, серед яких можна зазначити найбільш істотні. До них належить характер проблем, зачеплених конфліктом. Будь-який конфлікт має у своїй основі істотні для людей проблеми, але міра їхньої значущості може бути різною. Чим більш значущі для людини проблеми, зачеплені конфліктом, тим менше вона схильна до поступок і компромісів.

Далі, важливу роль відіграє міра емоційної залученості людини до конфлікту. Вона, у свою чергу, залежить від значущості проблем, що торкнулися, але визначається і особовими особливостями учасників конфлікту, а також історією їх стосунків. Налаштування на «боротьбу», на «перемогу» в конфліктному протистоянні може бути наслідком індивідуальної схильності

людини до домінування, до конкурентних стосунків, до суперництва. У повсякденному спілкуванні, стикаючись інколи з такими проявами, ми називаємо таких людей конфліктними за їхню схильність до «боротьби». На поведінку людини в конфлікті може вплинути і досвід її колишніх стосунків з учасником конфліктної ситуації, що протистоїть їй. Так, якщо цим людям вже неодноразово доводилося опинятися в ситуації розбіжностей і між ними раніше виникали конфлікти, то нова конфліктна ситуація, можливо, викличе в них гострішу емоційну реакцію.

Напруга, що довго накопичувалася, ворожість, несприятливий досвід колишнього спілкування учасників ситуації можуть приводити до того, що конфлікти зі способу вирішення проблем, що є між людьми, фактично стають засобом вираження ворожості, неприязні, негативних емоцій учасників конфлікту. Їхній антагонізм, відкрите вираження негативних відчуттів один до одного, емоційні «удари», що завдані й отримувані ними, усувають на другий план проблему, через яку виник конфлікт. Конфлікти, в яких метою їх учасників стає відкрите вираження емоцій, що накопичилися, і ворожості, називаються нереалістичними. Коли ж конфлікт спрямований на досягнення цілей, пов'язаних із предметом розбіжностей, він має реалістичний характер.

Гостроту конфлікту можна зменшити, а отже, полегшити процес його вирішення, якщо вдається понизити значущість проблем, яких торкнулися в конфлікті, понизити або, якщо можна, виключити емоційне напруження обговорення проблеми, триматися в межах реалістичного підходу до її вирішення, не допускаючи переходу конфлікту в нереалістичний план.

Можемо зробити висновки про те, що в науці є безліч підходів до виділення різних форм конфліктної поведінки. Беззаперечним є той факт, що прояви такої поведінки залежать від внутрішніх особливостей особистості та її соціального оточення. Встановлення причин конфліктної поведінки та рівнів її прояву дозволяє здійснювати ефективну психокорекційну роботу з метою покращення внутрішнього стану особистості.

Люди в конфліктних ситуаціях зазвичай поведуться досить неадекватно. Однак вирішення конфліктної ситуації та зміна поведінки людини можлива завдяки психокорекційній і психотерапевтичній роботі (М. Еріксон, Р. Макушенко, Р. Нудсон, Д. Прюїтт, А. Шипилов та ін.) [1].

Важливо зазначити саме психологічну корекцію в умовах позакласної роботи, ре-

зультатом якої є вироблення власної системи поглядів на життя, трансформація системи ціннісних орієнтацій; засвоєння культури людських взаємин; формування власної моделі моральної поведінки; опанування форм ефективного спілкування; збереження особистісного психологічного здоров'я та гідного ставлення до людей і природного середовища.

Постановка завдання. Метою статті є визначення конфліктних форм поведінки та способів їх корекції в умовах позакласної іншомовної діяльності

Позакласну роботу з іноземної мови (далі – ІМ) можна визначити як систему неоднорідних за змістом, призначенням і методикою проведення освітньо-виховних заходів, що виходять за межі обов'язкових навчальних програм. Позакласна робота з ІМ вирішує такі **завдання**:

- удосконалення знань, навичок і вмінь, набутих на уроках ІМ;
- розширення світогляду учнів;
- розвиток їхніх творчих здібностей, самостійності, естетичних смаків;
- виховання любові та поваги до людей свого рідного краю та країни, мова якої вивчається.

За змістом можна виділити такі форми позакласної роботи з ІМ:

- 1) змагальні;
- 2) засоби масової інформації;
- 3) культурно-масові;
- 4) політико-масові.

Кожна група зазначених форм передбачає конкретні заходи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Доцільно виділити окремо таку форму позакласної роботи, як тиждень проти конфлікту в школі. Ця форма за своїм характером є масовою, бо передбачає участь широкого контингенту учнів; а за своєю структурою є комплексною, тому що містить комплекс різних за змістом і формою заходів, які відбуваються в певний період часу і спрямовані на реалізацію завдань комплексного підходу до виховання учнів.

Нами розроблено тренінгову програму щодо корекції конфліктів. Протягом тижня в ліцеї № 53, крім тренінгової програми, також залучали підлітків до оформлення стінгазети «Ми – одна команда», бесіди на тему «SOS! Конфлікт». Ми визначили нашу тренінгову програму як «Stop-Conflict».

Тема тренінгу: «Stop-Conflict».

Мета тренінгу – розвинути здатність встановлювати і підтримувати дружні стосунки; визначити способи вирішення конфліктів.

Завдання:

1. Розвинути та закріпити навички саморегуляції.

2. Визначити свій власний погляд.

3. Розвинути навички протистояння соціальному тиску.

4. Розкрити внутрішній потенціал, самовираз.

Структуру тренінгової програми наведено в таблиці 1.

Цей тренінг розрахований на 10 годин на 10 школярів 10-тих класів.

Наведемо зразки деяких вправ.

1.1. Знайомство.

Мета: створити позитивну атмосферу в групі, емоційний комфорт учасників тренінгу, налаштувати на плідну роботу.

Інструкція: Ми працюємо в колективі і знаємо один одного. Але уявіть, що ви по-

трапили в Райський сад. Походжаючи в ньому, можна побачити велику кількість апельсинів, лимонів, мандаринів, різних сортів яблук, слив, груш, полуниці та суниці, ківі, авокадо тощо. Оберіть щось одне і дайте відповідь на запитання: «Який я фрукт?».

– Якби я був фруктом, то я був би....

Опишіть сорт, смак, стиглість, колір тощо (кожен асоціює себе з певним фруктом і розповідає, який він).

– От ми з вами краще познайомилися та більше дізналися один про одного.

Наприклад, If I had a fruit, then I would be a banana: with ripe pulp, yellow color, large size.

1.5. Вправа-розминка «Асоціації».

Мета: усвідомлення емоційного поля сприйняття конфлікту.

Інструкція: Ведучий бере аркуш і пише слово зверху вниз по буквах:

Таблиця 1

Структура тренінгу

№	Тема	Види роботи	Орієнтовна тривалість, хв.
1	Орієнтація розвитку і закріплення навичок саморегуляції	1.1. Привітання, знайомство. Вправа «Знайомство»	20
		1.2. Вправа «Правила групи»	20
		1.3. Вправа «Очікування»	10
		1.4. Вправа «Мозковий штурм»	30
		1.5. Вправа-розминка «Асоціації»	20
		Підведення підсумків роботи	20
2	Визнач свою позицію	2.1. Вправа-гра «Історії з торбинки»	10
		2.2. Вправа-дискусія «Моя особиста позиція»	20
		2.3. Вправа «Яблучко і черв'ячок»	25
		2.4. Вправа «Зроби вибір»	35
		2.5. Презентація «Чи знаєте ви, що...»	15
		Підбиття підсумків роботи	15
3	Як діяти, коли на тебе тиснуть?	3.1. Гра-розминка «Звук групи»	10
		3.2. Вправа «I am Sorry!»	20
		3.3. Вправа «Як показати свою незгоду?»	30
		3.4. Вправа «Відмова»	20
		3.5. Вправа «Аналіз ситуацій та прийняття рішень»	20
		Підбиття підсумків роботи	20
4	Розкриття внутрішнього потенціалу, самовираз	4.1. Вправа «Кросворд»	15
		4.2. Вправа «Будь впевненим у собі»	20
		4.3. Вправа «Символ життя»	20
		4.4. Вправа «Проект»	30
		4.5. Вправа «Thanks»	15
		Підбиття підсумків тренінгу	20
5	Визнач свою позицію	5.1. Вправа-гра «Історії з торбинки»	20
		5.2. Вправа «Обличчя конфлікту»	20
		5.3. Відкриття виставки стінгазет, альбомів, кращих зошитів тощо	30
		5.4. Вправа «Швейцар»	20
		5.5. Вправа «Танок з аркушем паперу»	10
		Підбиття підсумків тренінгу	20

C
O
N
F
L
I
C
T

На кожну букву група пише слово-асоціацію з поняттям «конфлікт».

Виходить на кшталт:

Cry
Objection
Negation
Fake
Lie
Inadequate
Crisis
Tragedy

Ведучий звертає увагу групи на те, що ВСІ слова – негативні, тобто конфлікт сприймається тільки як погана, безвихідна ситуація. А потрібно шукати вихід, бачити хороше, розглядати конфлікт і як можливість почати нове, з'ясувати причину невдач, спосіб домовитися.

І дає завдання – розписати по буквах те ж слово, але намагатися знайти позитив.

Comfortable
Optimism
News
Favorite
Laugh
Idea
Creative
Tolerance

2.3. Вправа «Яблучко і черв'ячок».

Мета: створити позитивну атмосферу в групі, емоційний комфорт учасників тренінгу, налаштувати на плідну роботу.

Інструкція: Сядьте зручніше, заплющте очі й уявіть на хвилину, ніби Ви – яблуко. Стигле, соковите, красиве, ароматне, наливне яблучко, яке мальовничо висить на гілочці. Всі милуються Вами, захоплюються. Раптом, звідки ні візьмися, підповзає до Вас черв'як. І каже: «Зараз я тебе буду їсти!» Що б Ви відповіли черв'яку? Розплющте очі й запишіть свою відповідь.

Ведучий (теоретичне повідомлення): Кардинальним (принциповим) значенням у питанні вирішення конфлікту є вибір стратегії виходу з нього, що залежить від різних чинників: особистісні особливості опонента, рівень завданого збитку, статус опонента, можливі наслідки тощо. Можна виділити п'ять основних способів виходу з конфліктної ситуації:

- конкуренція;
- компроміс;
- співпраця;

- уникнення;
- пристосування.

Конкуренція, тобто суперництво, полягає в нав'язуванні протилежній стороні кращого рішення для себе. Такий стиль поведінки може використовувати людина, що володіє сильною волею, авторитетом, владою.

Компроміс як стратегію виходу з конфлікту необхідно застосовувати, коли сторони хочуть досягти згоди, врегулювати відносини.

Стратегія уникнення зазвичай реалізується, якщо конфлікт не зачіпає прямих інтересів сторін і немає необхідності відстоювати свої права.

Стратегія пристосування полягає в тому, що сторони діють спільно, відстоюючи водночас власні інтереси, з метою згладжування конфліктної ситуації та відновлення стабільної робочої обстановки.

Співпраця як шлях вирішення конфлікту – це дії, спрямовані на пошук рішення, що задовольняє обидві сторони, спільне обговорення розбіжностей.

Тепер, коли вам відомі способи виходу з конфліктної ситуації, давайте проілюструємо їх результатами нашої вправи «Яблучко і черв'ячок» (діалог ведеться англійською).

Приклади відповідей:

Конкуренція: «Зараз як упаду на тебе і розчавлю!».

Уникнення: «Он, подивися, яка там симпатична груша!».

Компроміс: «Ну, добре, відкуси половинку, решту залиш моїм улюбленим господарям!».

Пристосування: «Така видно вже в мене доля тяжка!».

Співпраця: «Подивися, на землі є вже яблука, що впали, ти їх їж, вони теж смачні!».

3.2. Вправа «I am Sorry!».

Мета: створити позитивну атмосферу в групі, емоційний комфорт учасників тренінгу, навчитися коректно виходити з конфліктної ситуації.

Повідомлення: Багатьох конфліктів можна уникнути, якщо вчасно зупинитися, так, наприклад, у нашій культурі для того, щоб не доводити справу до конфлікту, прийнято вибачатися. Одна людина бере на себе роль винного і просить вибачення, а друга відповідає: «Нічого страшного». Англійці поводяться ще простіше, вони не з'ясовують, хто був винен, – вибачаються обидві сторони. Наприклад, якщо в магазині хтось випадково зачепив когось і попросив вибачення: «I am Sorry!», він почує у відповідь: «I am Sorry!». Перше «I am Sorry!» означає: «Вибачте, що я зачепив вас», друге «I am Sorry!» – «Вибачте, що я став на дорозі в той момент, коли ви проходили». Якщо

ж хтось навмисне зачіпає іншого, тому що в нього поганий настрій, він знову почує у відповідь "Sorry!", що означає: «Вибачте, конфлікту не буде» або «Я дуже шкодую, що у Вас поганий настрій, але мені зовсім не хочеться сваритися з Вами».

Інструкція: За командою тренера всі починають вільно переміщатися по аудиторії, намагаючись не зачіпати один одного. За певним сигналом кожен учасник знаходить собі пару і долонею, ліктем або плечем легенько торкається плеча партнера. Обидва учасники пари вибачаються – "I am Sorry!" (фрази: "Excuse me", "I beg your pardon!", "Pardon me!").

Обговорення:

Що ви відчували, коли зачіпали інших?

Що ви відчували, коли вас зачіпали?

У яких життєвих ситуаціях можна використовувати даний прийом?

Чи важко вам було вибачатися?

Висновок: ми вибачаємося не тому, що зробили щось не так, а тому, що ми вище конфліктів, які відбуваються через дрібниці, тому що ми впевнені у своїй поведінці. Ми вибачилися або висловили свій жаль через те, що трапилось, і забули. Ми зробили все, щоб уникнути конфлікту, який нам не потрібен. Ми залишилися в гарному настрої, тому що тримали себе на висоті.

4.5. Вправа "Thanks".

Мета: розвивати вміння учасників тренінгу взаємодіяти один з одним, співпрацювати, навчити емоційному розвантаженню.

Інструкція: Будь ласка, встаньте в загальне коло. Я хочу запропонувати вам взяти участь у невеликій церемонії, яка допоможе нам висловити дружні почуття і вдячність одне одному. Гра проходить так: один із вас стає в центр, інший підходить до нього, потискає руку і промовляє: "Thanks for the pleasant task!". Обидва залишаються

в центрі, як і раніше тримаючися за руки. Потім підходить третій учасник, бере за вільну руку або першого, або другого, потискає її і каже: "Thanks for the pleasant task!". Отже, група в центрі кола постійно збільшується. Всі тримають один одного за руки. Коли до вашої групи приєднається останній учасник, замкніть коло і закінчіть церемонію безмовним міцним триразовим потиском рук.

Результати нашого дослідження свідчать:

– по-перше, про конфлікт говорять тоді, коли протиріччя між людьми починає усвідомлюватися і потребує вирішення. Здебільшого причиною конфлікту є неправильна поведінка учасників спілкування;

– по-друге, важливо зазначити саме психологічну корекцію в умовах позакласної роботи, результатом якої є вироблення власної системи поглядів на життя, трансформація системи ціннісних орієнтацій; засвоєння культури людських взаємин; формування власної моделі моральної поведінки; опанування форм ефективного спілкування; збереження особистісного психологічного здоров'я та гідного ставлення до людей і природного середовища;

– по-третє, доцільно виділити окремо таку форму позакласної роботи, як тиждень проти конфлікту в школі. Ми розробили тренінгову програму щодо корекції конфліктів. Протягом тижня проводилася тренінгова програма "Stop-Conflict" серед старшокласників, також залучали підлітків до оформлення стінгазети «Ми – одна команда», бесіди на тему «SOS! Конфлікт».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шипилов А. И. Психология разрешения конфликтов между военнослужащими. М.: ВУМОРФ, 1998. 216 с.